GRONDRECHTEN VOOR HET HELE PUBLIEK

Visie op de basistaken van de overheid

Ramon Barends
Pacifistisch-Socialistische Partij '92

Oktober 2024

INLEIDING

Het gaat in de politiek over heel veel thema's en onderwerpen. Toch zijn er basale punten waar politieke partijen principiële standpunten over moeten innemen. Een van deze punten is de kwestie wat we als gezamenlijke politiek willen beschouwen als algemene sociale grondrechten.

Als Pacifistisch-Socialistische Partij '92 kijken wij naar een aantal basale bronnen: ten eerste de Nederlandse Grondwet en daarbij aanpalend de Europese Verdragen en ten tweede ons eigen denkkader. Het is goed om deze bronnen eens onder elkaar te zetten.

Deze gedachtenexercitie is mede ingegeven door het Regeerakkoord van het Kabinet Schoof en door het boek 'Gekaapt door het kapitaal' van Mirjam de Rijk.

Aan het einde van deze notitie geef ik namens de PSP'92 enkele stellingnames af. Wij kijken uit naar reacties op deze notitie en in het bijzonder deze stellingen.

Nijmegen, 08 OKT 2024

Ramon Barends

GRONDWET EN GRONDRECHTEN

De Grondwet is de wet waar de grondrechten in staan die elke persoon die zich in ons land bevind aanspraak op mag maken. Deze grondrechten zijn te verdelen in klassieke grondrechten en in sociale grondrechten. Ze zijn beide essentieel voor de mens.

"Er zijn 2 soorten grondrechten:

- Klassieke grondrechten: de burgerlijke en politieke rechten. Dit zijn onder andere het kiesrecht, vrijheid van meningsuiting, recht op privacy, godsdienstvrijheid en het discriminatieverbod.
- Sociale grondrechten: de economische, sociale en culturele rechten. Dit zijn onder andere het recht op huisvesting, sociale zekerheid, gezondheidszorg en onderwijs.

Sociale grondrechten zijn meestal niet afdwingbaar bij de rechter, maar klassieke grondrechten wel. Zo kan een burger een kort geding aanspannen als een gemeente zonder goede redenen een demonstratie wil verbieden."[1]

De grondrechten die in Grondwet staan geven uitdrukking aan de tweezijdige verantwoordelijkheid. Er is een duidelijke relatie die wederzijds is: van overheid naar burger en van burger naar overheid. De filosoof Jean-Jacques Rousseau noemde dit het maatschappelijk verdrag, of anders gezegd het sociaal contract tussen burger en bestuur.

Grondrechten en democratische rechtsstaat

De Grondwet wordt aangevangen met een algemene bepaling: "De Grondwet waarborgt de grondrechten en de democratische rechtsstaat." Daar is niks aan toe te voegen, afgezien van instemmende woorden en het feit dat in artikel 120 van de Grondwet staat dat de rechter niet aan de Grondwet mag toetsen. De PSP'92 is voorstander van constitutionele toetsing.

Gelijkheid en anti-discriminatie

De Grondwet begint inhoudelijk met artikel 1: het anti-discriminatie- en anti-racisme-artikel. Iedereen die in Nederland is, is gelijk en heeft gelijke rechten in ons land. Dit noemen we het gelijkheidsbeginsel.

Democratie en vrijheid

Elke Nederlander heeft dezelfde rechten in de democratie. Je kunt benoemd worden in openbare functies en daarnaast kan je je laten kiezen in de volksvertegenwoordiging. Ook heeft iedereen gelijk actief stemrecht om je volksvertegenwoordiger te kiezen.

In het maatschappelijk verdrag past ook het grondrecht dat iedereen schriftelijke verzoeken in kan dienen bij de overheid. Opvallend is hier dat er geen tweezijdige verplichting is, want er is geen recht op antwoord op de verzoekschriften.

Er is vrijheid van godsdienstvrijheid en levensovertuiging. Ook is er vrijheid van meningsuiting, van vereniging en van drukpers. Je mag vinden wat je vindt en je mag je mening ook delen en verspreiden.

Privacy

De eigen levenssfeer wordt gerespecteerd. Je eigen lichaam, huis en gedachtewisselingen zijn van jou.

[1] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/grondwet-en-statuut/Grondwet

Vrijheid en recht

Iedere mens is vrij om te gaan en te staan waar hij wil, tenzij dat vrijheidsontneming wettelijk toegestaan is. Het gaat dan om voorlopige hechtenis of detentie na (verdenking van) strafbare feiten. Hier past wel bij dat iedereen recht op recht heeft. Recht kan alleen door onafhankelijke rechters gesproken worden. Zij die geen rechtsbijstand kunnen betalen moeten dit van de overheid krijgen.

Zorgplicht van de overheid

De overheid moet er voor zorgen dat er voldoende werkgelegenheid is. Werknemers moeten een sociale en eerlijke rechtspositie hebben ten opzichte van werkgevers. Werk moet beschermd worden bij conflicten. Medezeggenschap van werknemers op het werk is noodzakelijk. De overheid moet hier voor zorgdragen.

Ook de bestaanszekerheid is een onderwerp van zorgplicht van de overheid. Welvaart moet eerlijk verdeeld worden. De overheid moet zorgen voor sociale zekerheid. Burgers hebben recht op bijstand bij financiële problemen of tekortkomingen.

Niet alleen op sociaal-economisch vlak zijn grondrechten, maar ook op fysiek vlak. Zo heeft de overheid zorgplicht voor de bewoonbaarheid van het land, waaronder ook de waterstaat en veiligheid. Het leefmilieu is ook een aandachtspunt en onderwerp van zorgplicht. Volkshuisvesting, ofwel voldoende woningen die deugdelijk en betaalbaar zijn, is daarnaast een zorgplicht van de overheid

De overheid heeft een zorgplicht op volksgezondheid; dat wil dus zeggen op zorg en welzijn. Door positieve interventies op milieugebied kan ook de volksgezondheid gestimuleerd worden. Naast zorg en welzijn behoren ook maatschappelijke en culturele ontplooiing en vrijetijdsbesteding bij de zorgplicht.

Het onderwijs en de vrijheid van onderwijs is een grondrecht en vraagt zorg van de overheid, Onderwijs moet voor iedereen goed bereikbaar zijn.

VISIE OP DE PUBLIEKE TAAK

De Grondwet is een belangrijke bron voor onze visie op de publieke taak, maar de PSP'92 heeft zelf ook ideeën bij de invulling van de publieke taak. Wij vinden dat de overheid taken zelf moet uitvoeren als deze taken voor iedereen van wezenlijk en primair belang is voor een leven met hoogwaardige kwaliteit. Zo vinden wij dat taken of door de overheid zelf of onder monitoring en verantwoording van de overheid moeten worden vervuld. Wij noemen hier een aantal zaken die onze aandacht hebben.

Publieke dienstverlening onderzocht

Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft onderzoek gedaan naar publieke dienstverlening. We citeren hieruit:

> "Publieke voorzieningen, zoals zorg, onderwijs en sociale zekerheid, vormen de kern van de verzorgingsstaat. Veel burgers gebruiken deze voorzieningen om te kunnen functioneren in de huidige maatschappij. De publieke dienstverlening neemt een belangrijke plaats in de Nederlandse economie in, zowel in uitgaven als in personele inzet. De overheid financiert deze voorzieningen niet alleen; er zijn ook andere inkomstenbronnen zoals eigen betalingen van burgers, sponsorinkomsten, of werk voor derden. De omvang van de publieke sector groeit, en deze sector vormt een steeds groter deel van de economie. De publieke dienstverlening reageert daarmee op veranderingen in de maatschappij, zoals vergrijzing en veranderingen in sociale structuren, maar ook op zaken als financiële ruimte, technologische veranderingen en kennisontwikkeling. Hieraan gerelateerd zijn de kwaliteit van de dienstverlening, waaraan de overheid en de burger steeds hogere eisen lijken te stellen, en de opvattingen van de burger over de overheid."[2]

Volgens dit SCP-onderzoek worden 27 publieke domeinen van dienstverlening onderscheiden:

- curatieve zorg: ziekenhuizen, huisartsen, apotheken, geestelijke gezondheidszorg, tandartsen en fysiotherapeuten,
- (langdurige) zorg en ondersteuning: verpleging en verzorging, gehandicaptenzorg en jeugdzorg,
- onderwijs: primair, voortgezet, beroepseducatie-, hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs,
- veiligheid en justitie: politie, openbaar ministerie, rechtspraak, penitentiaire inrichtingen, brandweer,
- sociale zekerheid: Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), Sociale Verzekeringsbank (SVB) en sociale werkvoorziening,
- overige voorzieningen: musea, publieke omroep, sportaccommodaties, de Belastingdienst en kinderopvang.

Wij vinden dit een nauwe opvatting van publieke dienstverlening.

Mobiliteit

Ruimtelijk beleid begint met mobiliteit mogelijk maken. De eerste paal in een woonwijk moet de haltepaal zijn voor de bus. Iedereen heeft recht op mobiliteit en vervoer. Openbaar vervoer zou in overheidshanden – direct of indirect – moeten zijn. Algemeen toegankelijk vervoer moet in de haarvaten van steden, wijken en dorpen komen. Het moet aantrekkelijk, betrouwbaar, comfortabel, duurzaam, effectief, flexibel en goedkoop zijn. Dat wil ook zeggen dat het op de hele dag moet rijden. Ook in de nacht moet er vervoer beschikbaar zijn.

De algemene en openbare mobiliteitstaak is in onze visie onderdeel van publieke dienstverlening.

---

[2] https://digitaal.scp.nl/publiekvoorzien/

Brede welvaart

Nederland heeft zich gecommitteerd aan de millenniumdoelen en aan de sustainable development goals. Deze 17 brede doelen voor duurzame ontwikkeling zijn in onze ogen basaal. De overheid heeft in onze ogen een zorgplicht om ook in Nederland deze te realiseren.

Bij brede welvaart gaat het om welvaart hier en nu, maar ook om welvaart voor later en om welvaart elders in de wereld.

Nieuwe grondrechten nodig

De Grondwet is gereviseerd in 1983. Toen was energie nog geen geprivatiseerde sector en verzorgde de overheid de energielevering. Nu is energie nog meer nodig als basisvoorziening, net als water. Dit zou nu moeten worden gezien als onderdeel van artikel 22 lid 2 van de Grondwet (volkshuisvesting).

Ook internet en digitale voorzieningen zijn inmiddels onmisbare voorzieningen in het leven. Dit zou ook een nieuw grondrecht kunnen worden in de toekomst (of al zijn).

DE PSP'92 NEEMT STELLING

Bij het omschrijven van de reikwijdte van de publieke sector en dienstverlening is het noodzaak om onderwerpen langs de volgende meetlat te leggen:

- Hoort deze taak bij een van de Grondwettelijke vastgelegde grondrechten?
- Versterkt de taak de brede welvaart (hier en nu, elders en/of later)?
- Past de taak onder een van de 17 wereldwijde doelstellingen?

Op deze manier wordt de publieke dienstverlening goed gedefinieerd.

AFSLUITEND

De PSP'92 gelooft in de dialoog en in de uitwisseling. Daarom hebben wij deze notitie geschreven als voeding voor dat debat en het gesprek. Om die reden zien wij uit naar reacties uit het veld en de samenleving.

PSP'92
Mierlostraat 43
6844 DW ARNHEM
publiekesector@psp92.nl